

Cauza C-21/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

7 ianuarie 2022

Instanța de trimitere:

Sąd Okręgowy w Opole (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

10 decembrie 2021

Reclamantă:

OP

Obiectul procedurii în fața instanței naționale

Obiectul procedurii în fața instanței naționale îl constituie examinarea căii de atac formulate de OP împotriva refuzului unui zastępca notarialny (reprezentant al unui notar) din Polonia de a întocmi un act notarial, mai precis întocmirea, în numele unei resortisante ucrainene, a unui testament notarial care să cuprindă o clauză privind alegerea legii ucrainene pentru toate aspectele privind succesiunea și modificarea ordinii succesorale legale prevăzute de legea ucraineană.

Obiectul și temeiul juridic al întrebărilor preliminare

Autoritatea de trimitere formulează două întrebări. În primul rând, se solicită să se stabilească dacă domeniul de aplicare personal al articolului 22 din Regulamentul nr. 650/2012, care dă testatorului dreptul de a alege ca legea aplicabilă succesiunii sale în ansamblu să fie legea statului a cărui cetățenie o deține, se aplică și resortisanților țărilor terțe. În al doilea rând, în cazul în care, între un stat membru și o țară terță este în vigoare un acord bilateral care nu reglementează chestiunea alegerii legii aplicabile, ci indică această lege, se solicită să se stabilească relația reciprocă dintre acest acord și regulament și impactul acestei ierarhii a normelor asupra posibilității de alegere a legii în temeiul articolului 22 coroborat cu articolul 75 din regulamentul de către resortisantul țării terțe respective.

Întrebările preliminare

- 1) Articolul 22 [din Regulamentul nr. 650/2012] trebuie interpretat în sensul că o persoană care nu este cetățean al Uniunii Europene are dreptul de a alege ca lege aplicabilă succesiunii sale în ansamblu legea statului a cărui cetățenie o deține?
- 2) Articolul 75 coroborat cu articolul 22 din Regulamentul nr. 650/2012 menționat trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care un acord bilateral încheiat între un stat membru și o țară terță nu reglementează alegerea legii aplicabile în materie de succesiuni, dar indică această lege, un resortisant al țării terțe respective rezident în statul membru poate alege legea aplicabilă?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

TFUE: articolul 81 alineatul (2) litera c)

Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (denumit în continuare „regulamentul”): considerentul (38); articolele 22 și 75

Dispozițiile naționale invocate

Umowa polsko-ukraińska z dnia 24 maja 1993 r. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych sporządzona w Kijowie dnia 24 maja 1993 r. (Acordul între Republica Polonă și Ucraina privind asistența judiciară și raporturile juridice în materie civilă și penală, încheiat la Kiev la 24 mai 1993) (Dz.U. 1994 nr. 96, poziția 465): articolele 36 și 37

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Legea din 4 februarie privind dreptul internațional privat (Dz.U. nr. 80, poziția 432): articolul 66a

Ustawa z 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Legea din 14 februarie 1991 privind Codul notarial: (Dz. U. 1991 nr. 22, poziția 91): articolele 81, 81 a, 82 și 83

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Legea din 17 noiembrie 1964 - Codul de procedură civilă) (Dz.U. 1964, nr. 43, poziția 296) (denumit în continuare „Codul de procedură civilă”): articolul 366

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 OP, care deține doar cetățenia ucraineană și este rezidentă în Polonia, este - împreună cu soțul său, în temeiul regimului comunității legale - coproprietară a unui bun imobil cu destinația de locuință situat în Polonia. Ea s-a adresat unui notar în Polonia pentru întocmirea unui testament notarial care să conțină clauza privind alegerea legii ucrainene și modificarea ordinii succesorale legale în temeiul acestei legislații.
- 2 La 10 iulie 2020, reprezentantul notarului a refuzat întocmirea actului notarial în domeniul de aplicare al alegerii legii ucrainene, considerând că alegerea legii ucrainene în testament ar fi nelegală, mai precis contrară articolului 81 din Legea privind Codul notarial.
- 3 OP a formulat o acțiune împotriva reprezentantului notarului care, în etapa examinării acțiunii în cadrul procedurii de autocontrol, a încercat să inițieze procedura preliminară relevantă, însă prin Ordonanța din 1 septembrie 2021 în cauza C-387/20, OKR, întrebarea preliminară a fost declarată inadmisibilă de către CJUE. Reprezentantul notarului a respins apoi acțiunea.
- 4 OP a formulat o cale de atac la instanța de trimitere. Ea a solicitat revocarea refuzului în întregime și trimiterea întrebărilor preliminare la CJUE.

Principalele argumente ale părților

- 5 În motivarea refuzului de întocmire a actului notarial, reprezentantul notarului a atras atenția, în primul rând, asupra aspectului legat de domeniul de aplicare personal al regulamentului. În acest context, el a făcut referire la hotărârea - pe care a considerat-o obligatorie pentru el - Sąd Okręgowy w Opolu (Tribunalul Regional din Opole) din 28 februarie 2020, care, examinând o cale de atac într-o cauză cu o stare de fapt similară, a considerat că articolul 22 din regulament oferă posibilitatea de alegere a legii aplicabile succesiunii în ansamblu exclusiv cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene. Potrivit acestei instanțe, orientarea care exclude aplicarea regulamentului în cazul resortisanților statelor terțe se regăsește în considerentul (38) prima teză din regulament, care se referă la dreptul cetățenilor Uniunii de a alege legea aplicabilă succesiunii lor, și în articolul 81 alineatul (2) litera (c) TFUE, care constituie temeiul juridic de adoptare a regulamentului, potrivit căruia regulamentul reprezintă o măsură care urmărește să asigure compatibilitatea normelor aplicabile în statele membre în materie de conflict de legi și de competență.
- 6 În al doilea rând, notarul a atras atenția asupra aspectului prioritar al prevederilor acordurilor bilaterale încheiate de statele membre cu țări terțe față de regulament, în temeiul articolului 75 din regulament. Acordul bilateral polono-ucrainean din 24 mai 1993 privind asistența judiciară și raporturile juridice în materie civilă și penală nu prevede posibilitatea alegerii legii aplicabile în materie de succesiuni. Articolul 37 din Acordul polono-ucrainean reglementează legea aplicabilă în

materie de succesiuni, în sensul că legea aplicabilă în ceea ce privește succesiunea bunurilor mobile ale reclamantei este legea ucraineană, ca lege a statului a cărui cetățenie o deține (alineatul 1), în timp ce legea aplicabilă în ceea ce privește succesiunea bunurilor imobile este legea statului – parte contractantă pe teritoriul căruia sunt situate aceste bunuri (alineatul 2). Prin urmare, nu există nicio posibilitate de unificare a statutului succesoral.

- 7 În calea de atac în fața instanței, OP invocă interpretarea eronată a articolelor 22 și 75 din regulament.
- 8 În ceea ce privește articolul 22 prima teză din regulament, reclamanta a făcut referire la formularea acestei dispoziții, potrivit căreia „o persoană” poate să aleagă ca legea care să se aplice succesiunii sale în ansamblu să fie legea statului a cărui cetățenie o deține. De asemenea, ea atrage atenția asupra faptului că articolul 22 din regulament este inclus în capitolul III din regulament, care cuprinde norme cu caracter general privind conflictele de legi. Potrivit articolului 20 din regulament, orice lege menționată în regulament se aplică indiferent dacă este sau nu legea unui stat membru. [OP] este de părere că acest lucru se referă și la legea indicată în contextul alegerii legislației în conformitate cu articolul 22 din regulament.
- 9 În ceea ce privește articolul 75 din regulament, care prevede că regulamentul „nu afectează” aplicarea acordurilor dintre statele membre și țările terțe, OP consideră că valabilitatea, în paralel, a regulamentului și a unui astfel de acord nu înseamnă că autoritățile poloneze trebuie să aplice, într-o succesiune polono-ucraineană, normele privind conflictele de legi rezultate din acest acord în situația în care autoritățile menționate determină legea aplicabilă pe baza unor factori de legătură obiectivi. Întrucât articolul 37 din Acordul polono-ucrainean nu se referă la chestiunea alegerii legii succesoriale, într-o astfel de situație nu poate avea prioritate față de dispozițiile articolului 22 din regulament, care reglementează această chestiune și permite alegerea legii aplicabile.
- 10 De asemenea, OP subliniază că refuzul de a întocmi un testament care să includă alegerea legii ucrainene în Polonia este cu atât mai nejustificat cu cât un astfel de testament ar fi putut fi întocmit în orice alt stat membru (care nu a încheiat un acord cu Ucraina) și că acest refuz conduce la o fragmentare a succesiunii care este contrară principiului unității legii succesoriale, a cărui importanță a fost subliniată de CJUE în Hotărârea pronunțată în cauza C-218/16, Kubicka.
- 11 În memoriul său în răspuns, reprezentantul notarului a menținut poziția potrivit căreia Acordul polono-ucrainean creează un regim separat pentru determinarea legii aplicabile succesiunii, care, în ansamblul său, are întâietate față de regimul care rezultă din regulament, inclusiv față de articolul 22 din acesta.
- 12 Cu toate acestea, reprezentantul notarului a atras atenția, de asemenea, asupra faptului că supremația acestui acord, care este recunoscută și în doctrină și care are ca rezultat o scindare a legii aplicabile (diferențiere în ceea ce privește

bunurile mobile și bunurile imobile), face foarte dificilă întocmirea unui testament în ceea ce privește un număr semnificativ de resortisanți ucraineni rezidenți în Polonia. Având în vedere importanța sistemică a problemei de drept în discuție în prezenta cauză, reprezentantul notarului a susținut cererea lui OP de adresare a întrebărilor preliminare Curții de Justiție.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 13 În ceea ce privește prima întrebare, instanța de trimitere subliniază, în primul rând, că în observațiile lor în cauza C-387/20, OKR, guvernele Ungariei și Poloniei, precum și Comisia Europeană au convenit că articolul 22 din regulament oferă unei persoane care nu este cetățean al Uniunii posibilitatea de a alege ca legea care să se aplice succesiunii sale în ansamblul său să fie legea statului terț a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii legii sau la data decesului. Invocând articolul 366 din Codul de procedură civilă, această instanță concluzionează că hotărârea sus-menționată a Sąd Okręgowy w Opolu (Tribunalul Regional din Opole) din 28 februarie 2020, care interpretează domeniul de aplicare personal al articolului 22 din regulament ca fiind limitat la resortisanții statelor membre, considerată de reprezentantul notarului drept impediment la întocmirea actului notarial solicitat, nu este obligatorie în prezenta cauză. Cu toate acestea, instanța de trimitere consideră necesară armonizarea pozițiilor instanțelor cu privire la chestiunea în litigiu și, în acest scop, adresează către CJUE prima întrebare preliminară.
- 14 În ceea ce privește cea de a doua întrebare, instanța de trimitere face referire, în primul rând, la pozițiile adoptate de guvernele maghiar și polonez și de Comisia Europeană în observațiile lor în cauza C-387/20 OKR, care dau naștere la interpretări divergente ale articolului 75 din regulament. În opinia guvernului maghiar, regulamentul nu poate afecta aplicarea convențiilor internaționale la care unul sau mai multe state membre sunt părți la momentul adoptării regulamentului și care privesc aspecte guvernate de acesta; în opinia sa, într-o astfel de situație, legea aplicabilă trebuie să fie determinată exclusiv pe baza normelor de conflicte de legi din convenția menționată, iar în cazul „tăcerii” Acordului bilateral cu privire la chestiunea alegerii legii aplicabile, un resortisant al unui stat terț care este rezident al statului membru parte la acord nu are drept de alegere în ceea ce privește legea succesorală. De asemenea, Comisia a considerat că, în cazul în care un acord bilateral încheiat între un stat membru și un stat terț reglementează legea aplicabilă succesiunii pe baza unor criterii de legătură obiective, fără a permite părților să aleagă o lege aplicabilă diferită, alegerea legii de către un resortisant al unui stat terț obligat prin acest acord este exclusă. Guvernul polonez, pe de altă parte, a adoptat un punct de vedere diferit și a exprimat opinia că, în cazul în care un acord bilateral care leagă un stat membru de un stat terț nu reglementează alegerea legii în materie de succesiune, ci doar indică legea aplicabilă succesiunii, un resortisant al unui astfel de stat terț care este rezident al statului membru obligat prin acordul bilateral poate alege legea acelui stat terț, chiar dacă legea statului ales nu prevede alegerea legii în materie de succesiune.

- 15 În al doilea rând, instanța de trimitere constată că nici în Polonia nu există o opinie uniformă cu privire la interpretarea articolului 75 din regulament. Aceasta atrage atenția asupra faptului că, potrivit poziției Poloniei, care este una dintre părțile la Acordul din 1993 menționat mai sus, omiterea de către statele părți la acest acord a instituirii alegerii legii aplicabile succesiunii a fost intenționată. În cazul în care aceasta ar trebui să fie considerată o interpretare autentică făcută de entitatea care a redactat și a semnat acordul menționat anterior, mai rămâne de stabilit dacă Guvernul Ucrainei interpretează în mod similar dispozițiile de mai sus ale Acordului din 1993. Totodată, instanța de trimitere atrage atenția asupra semnării, la 29 mai 2014, a Acordului de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Ucraina, pe de altă parte. Potrivit articolului 24 alineatul (1), Ucraina și Uniunea Europeană au convenit dezvoltarea cooperării judiciare în materie civilă și apropierea legislației ucrainene de cea a Uniunii Europene.
- 16 Referindu-se la doctrina poloneză în materie, instanța de trimitere constată că, în materie de interpretare a articolului 66a din Legea din 4 februarie 2011 privind dreptul internațional privat, unii autori acordă supremație regulamentului față de acordurile bilaterale încheiate de Polonia cu Belarus, Rusia și Ucraina. Potrivit unui alt punct de vedere, chestiunile legate de relația dintre regulament și convenții sunt rezolvate de regulamentul succesoral însuși, la articolul 75 alineatul (1) prima teză, în temeiul căreia respectivele chestiuni au fost excluse din domeniul de aplicare al regulamentului.
- 17 În ceea ce privește originea articolului 75 din regulament, instanța de trimitere reamintește că, în formularea sa inițială, această dispoziție era succintă și clară și, în cazul unui conflict de dispoziții, acorda prioritate acordurilor internaționale, sub rezerva acordurilor care derogă de la conținutul regulamentului încheiate între statele membre care aplică regulamentul, făcând în același timp trimitere la articolul 307 TCE, care se referea la necesitatea eliminării eventualelor incompatibilități dintre tratat și acordurile cu țările terțe, trimitere la care legiuitorul a renunțat în cele din urmă.
- 18 Analizând argumentele în favoarea supremației regulamentului, instanța de trimitere ridică alte câteva chestiuni: printre altele, posibila discriminare împotriva rezidenților UE care nu sunt resortisanți ai unui stat membru al UE și caracterul arhaic al dispozițiilor privind conflictul de legi din multe acorduri internaționale. Instanța de trimitere se întreabă, de asemenea, în lumina jurisprudenței CJUE de până acum, dacă libertatea de alegere a legii aplicabile nu ar trebui să fie considerată ca un pilon necesar al cooperării judiciare în materie civilă.
- 19 Instanța de trimitere exprimă, de asemenea, preocuparea că, în cazul în care se respinge ideea supremației regulamentului, există riscul ca, în urma acordurilor bilaterale încheiate, diversele state membre care aplică regulamentul să aibă, din punct de vedere al conflictului de legi, o percepție diferită asupra succesiunii aceluiași testator. Polonia a încheiat acorduri bilaterale care cuprind norme conflictuale în materie de succesiuni și care nu prevăd alegerea legii cu patru țări

terțe, ai căror cetățeni locuiesc în număr relativ mare în Polonia: Ucraina, Belarus, Rusia și Vietnam (dar și cu statele succesoare ale fostei Iugoslavii care nu sunt state membre ale Uniunii, cu Cuba, Libia, Coreea de Nord și Mongolia). La rândul său, Germania, are în vigoare acorduri de acest tip cu Turcia, Iran și statele succesoare ale URSS. Austria, pe de altă parte - cu statele succesoare ale fostei Iugoslavii care nu sunt state membre, Iran și Rusia. Prin urmare, o soluționare uniformă a chestiunii ierarhiei normelor juridice în cauză pare a fi importantă atât din punctul de vedere al ordinii juridice a mai multor state membre, cât și al uniformității sistemului comun de norme privind conflictele de legi dezvoltat în contextul unificării acestora, cât și necesară pentru a asigura o interpretare uniformă în întreaga arie geografică de aplicare a regulamentului.

DOCUMENT DE LUCRU